

Συσσώρευση και μεταφορά μερικών μονάδων σκέψης...

Τρεις μέρες πριν από την διακήρυξη των εκλογών, στις 13 Αυγούστου, δημοσιεύτηκε απόφαση της τότε υπουργού Παιδείας, Κυρίας Γιαννάκου, περί «Εφαρμογής του Συστήματος Μεταφοράς και Συσσώρευσης Πιστωτικών Μονάδων» (ΦΕΚ 1466/13.8.07 τ.Β') και την οποία καλούνται σήμερα να εφαρμόσουν τα πανεπιστήμια. Μπορεί να απορεί κανείς με την βιάση να κατατεθεί μέσα στο καλοκαίρι μια απόφαση που θα αλλάξει, αν εφαρμοστεί, τόσο ριζικά τα προγράμματα σπουδών και τα πανεπιστημιακά πτυχία. Αν όμως θυμηθούμε την σχέση που είχε εγκαθιδρύσει η κυρία Γιαννάκου με την πανεπιστημιακή κοινότητα θα καταλάβουμε γιατί βιαζόταν το υπουργείο να περάσει την απόφασή του κατά τη διάρκεια των καλοκαιρινών διακοπών και χωρίς να περιμένει νέα εντολή από το εκλογικό σώμα, πράγμα που, όπως αποδείχτηκε, δεν πήρε η υπουργός. Επιπλέον, όπως και η ίδια η απόφαση λέει «δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού», άρα γιατί να μην προχωρήσει η υπουργός το «μεταρρυθμιστικό» της έργο και να αφήσει την πανεπιστημιακή κοινότητα να βγάλει τα κάστανα από τη φωτιά...

Πράγματι, καλούμαστε να εφαρμόσουμε ένα σύστημα που ενώ δεν έχει κανένα φανερό προτέρημα θέτει τουναντίον μεγάλα ζητήματα και είναι ενδεικτικό του «οράματος» που έχει η κυβέρνηση για τα πανεπιστήμια: να τα μετατρέψει σε κέντρα κατάρτισης και εμπορίου δεξιοτήτων. Θα μοιραστώ μαζί σας μερικές «μονάδες σκέψης» θέλοντας να συμβάλλω σε μια συζήτηση, που άνοιξε ταυτόχρονα και παράλληλα με τις κινητοποιήσεις, για το πανεπιστήμιο που θέλουμε· μια συζήτηση διεκδικητικού χαρακτήρα που δεν έχει λήξει.

Ας δούμε όμως το σύστημα αυτό με τη σειρά όπως περιγράφεται στην υπουργική απόφαση και ας σχολιάσουμε κάποια βασικά του σημεία.

- 1) « τα ΑΕΙ οργανώνουν τα προγράμματα προπτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών με βάση το ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων, ώστε τα προγράμματα να μπορούν να περιγραφούν με την απόδοση πιστωτικών μονάδων σε όλα τα αυτοτελή εκπαιδευτικά συστατικά στοιχεία και δραστηριότητες που τα συνθέτουν και να είναι επίσης δυνατή η μεταφορά και συσσώρευση επιτυχών επιδόσεων σε άλλα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών του ιδίου ή άλλου ΑΕΙ σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο» (δικές μου από δω και στο εξής οι υπογραμμίσεις). Το σύστημα χαρακτηρίζεται από τη «συσσώρευση και τη μεταφορά αυτοτελών εκπαιδευτικών στοιχείων» που έχουν ποσοτικοποιηθεί σε μονάδες, πράγμα που επιτρέπει την ανταλλαγή τους. Πέρα από τον εμπορευματικό χαρακτήρα αυτής της νοοτροπίας για τη γνώση, καταργείται η ακαδημαϊκή ελευθερία κάθε πανεπιστημιακού τμήματος να καθορίζει το περιεχόμενο και τη σύνθεση του προγράμματος σπουδών του. Το πρόγραμμα σπουδών μιας επιστημονικής πειθαρχίας δεν είναι μια συλλογή μαθημάτων που τυχαία παρευρίσκονται σε ένα σύνολο. Αντίθετα αποτυπώνει την αντίληψη που έχει το κάθε τμήμα για την επιστήμη του και για τις γνώσεις που απαιτούνται για την δημιουργία ενός επιστήμονα και όχι για την παραγωγή ενός πτυχιούχου. Προφανώς αποδεχόμαστε ότι υπάρχουν συγγένειες στα περιεχόμενα μαθημάτων με άλλα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και γι αυτό κάθε τμήμα αναγνωρίζει αντιστοιχίες μαθημάτων στους φοιτητές του που πέρασαν ένα μικρό διάστημα σε ευρωπαϊκό ίδρυμα. Αυτές όμως οι αντιστοιχίες δεν γίνονται άκριτα με βάση ένα ποσοτικό κριτήριο μονάδων αλλά μετά από συνεννόηση και για συγκεκριμένα ιδρύματα με τα οποία το τμήμα έχει σύμβαση και τα οποία έχει επιλέξει. Το νέο σύστημα λειτουργεί σαν να μην υπάρχουν σχολές στην επιστήμη, σαν να διδάσκεται ανά την υφήλιο η ίδια επιστημονική άποψη μέσα από ένα παγκόσμιο εγχειρίδιο. Η ουσία της ακαδημαϊκής γνώσης βασίζεται στο ότι παράγεται και διδάσκεται ταυτόχρονα και άρα διαφέρει από ίδρυμα σε ίδρυμα και από χώρα σε χώρα. Αυτή είναι η δυναμή της και είναι απορίας άξιο γιατί η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλει να ισοπεδώσει αυτό που την κάνει ισχυρή. Επιπλέον, το νέο σύστημα θα ανοίξει τους ασκούς του αϊόλου σχετικά με τις μεταγραφές μεταξύ ιδρυμάτων του εσωτερικού εφόσον πλέον μιλάμε για πίστωση αυτοτελών εκπαιδευτικών στοιχείων. Ο φοιτητής θα μπορεί να «ψωνίζει αλα καρτ» μονάδες στο οικείο ΑΕΙ από οποιοδήποτε τμήμα αλλά και από άλλα ιδρύματα του εσωτερικού συμπεριλαμβανομένων και των

ιδιωτικών κολλεγίων που έχουν συνάψει σχέσεις με πανεπιστήμια της αλλοδαπής; Είναι προφανές ότι δεν μιλάμε πια για την θεραπεία επιστημονικών κλάδων αλλά για την συσσώρευση προϊόντων γνώσης.

- 2) «Το ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς και συσσώρευσης πιστωτικών μονάδων βασίζεται στον φόρτο εργασίας τον οποίο απαιτείται να καταβάλλει κάθε φοιτητής[...] οι πιστωτικές μονάδες εκφράζουν το φόρτο εργασίας που απαιτεί κάθε αυτοτελές εκπαιδευτικό συστατικό στοιχείο ή δραστηριότητα του προγράμματος σπουδών [...] οι πιστωτικές μονάδες αναγνωρίζονται στους φοιτητές μόνο μετά από επιτυχή εξέταση». Στο σημείο αυτό υπάρχει μια ανακολουθία, μια τεράστια δυσκολία εφαρμογής και ένα σοβαρό ζήτημα. Ας δούμε την ανακολουθία. Πώς αξιολογείται ο φόρτος εργασίας για να πιστωθούν μονάδες; Αν αξιολογείται όπως λέει η απόφαση μέσω της εξέτασης σε τι διαφέρει από το σημερινό σύστημα διδακτικών μονάδων; Άλλωστε κάθε φοιτητής εργάζεται με την δική του ταχύτητα και αξιολογεί τα μέσα που πρέπει να χρησιμοποιήσει, μέσα των οποίων η επιτυχία κρίνεται εκ του αποτελέσματος. Γιατί πρέπει να ποσοτικοποιήσουμε τον φόρτο εργασίας και μάλιστα για κάθε συστατικό στοιχείο της εκπαιδευτικής δραστηριότητας; Εδώ έγκειται και η δυσκολία εφαρμογής του. Συστατικό στοιχείο της διαδικασίας είναι η παρακολούθηση μαθημάτων. Αν λοιπόν πιστωθεί με μονάδες (και άρα παίρνουμε παρουσίες) φοβόμαστε ότι δεν θα μπορέσουμε να κάνουμε μάθημα στα πλαίσια της υλικοτεχνικής υποδομής που διαθέτει ακόμα και το καλύτερο ίδρυμα! Πέρα από το θλιβερό στοιχείο που ενέχει αυτή η διαπίστωση υπάρχει και το σοβαρότερο ζήτημα. Το πανεπιστήμιο δεν είναι κομμάτι της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για να βασίζεται στην υποχρεωτική φοίτηση. Είναι ίδρυμα που παράγει και παρέχει επιστημονική γνώση και η διδασκαλία είναι ένα τμήμα μόνο αυτής της παροχής. Είναι δική μας (των πανεπιστημιακών) υποχρέωση και «φόρτος εργασίας» να είμαστε εκεί την ώρα της διδασκαλίας και όχι των φοιτητών. Είμαστε εκεί για να διευκολύνουμε την απόκτηση γνώσης, να ενθαρρύνουμε, να εμπνεύσουμε, να καθοδηγήσουμε να διορθώσουμε όσους το επιθυμούν και το χρειάζονται. Θα είναι καταστροφικό αν ισοπεδώσουμε και ποσοτικοποιήσουμε τους διαφορετικούς δρόμους απόκτησης της γνώσης που αναζητά κάθε φοιτητής. Επιπλέον, και εδώ είναι το σημαντικότερο, με το σύστημα αυτό αντιστοιχούμε την βαρύτητα ενός μαθήματος με τον φόρτο δουλειάς και κατ'επέκταση μεταθέτουμε την σημασία μιας γνώσης στη δυσκολία της διαδικασίας απόκτησής της. Η βαρύτητα φεύγει από την επιστημονική πειθαρχία και πέφτει στον φοιτητή-χρήστη.
- 3) «ο φόρτος εργασίας που απαιτείται να καταβάλει κάθε φοιτητής αποτιμάται μεταξύ 1500 και 1800 ωρών εργασίας (ανα ακαδημαϊκό έτος 36-40 εβδομάδων) οι οποίες αντιστοιχούν σε 60 πιστωτικές μονάδες. Ο φόρτος εργασίας αποτιμάται ανά εξάμηνο μεταξύ 750 και 900 ωρών εργασίας οι οποίες αντιστοιχούν σε 30 πιστωτικές μονάδες. [...] μία πιστωτική μονάδα αντιστοιχεί σε 25 -30 ώρες εργασίας. [...] Δεν επιτρέπεται να περιλαμβάνονται σε κανένα πρόγραμμα σπουδών αυτοτελή εκπαιδευτικά συστατικά στοιχεία και δραστηριότητες στα οποία να αποδοθούν λιγότερες από 2 πιστωτικές μονάδες.» Το κομμάτι αυτό δεν χρειάζεται εκτενή σχόλια. Εδώ ο καθένας μπορεί να διαπιστώσει την ποσοτικοποίηση της γνώσης για την οποία έκανα λόγο πρωτίτερα («2.200 να τ'αφήσω;» που λέει ο χασάπης κόβοντας τον κιμά...). Επιπλέον, είτε σπουδάζει κανείς στην ιατρική, τη νομική, την ψυχολογία, το πολυτεχνείο, την φιλοσοφική ανά εξάμηνο θα έχει 30 πιστωτικές μονάδες. Το σύστημα δεν προβλέπει ρυθμίσεις για την ιδιαιτερότητα του κάθε επιστημονικού κλάδου. Τα τμήματα πρέπει να ξεκινήσουν ένα μαθηματικό αγώνα για να κόψουν και να ράψουν το πρόγραμμα σε αυτά τα πλαίσια χωρίς να περιλάβουν μαθήματα με λιγότερες από δύο μονάδες. Είναι σίγουρο ότι για να το πετύχει κανείς αυτό θα πρέπει να μειώσει δραστικά το υπάρχον πρόγραμμα σπουδών και αυτό για χάρη μιας ποσοτικοποίησης του φόρτου εργασίας και όχι επιστημονικών κριτηρίων. Κυρίως όμως η παράγραφος αυτή καταργεί την αυτονομία των τμημάτων, και των πειθαρχιών και κατά συνέπεια των ΑΕΙ καθώς το υπουργείο παρεμβαίνει και καθορίζει σαφώς τα όρια μέσα στα οποία πρέπει να αποτιμηθεί η βαρύτητα των μαθημάτων.
- 4) «Για την πληρέστερη διαφάνεια, σωστότερη κατανόηση και συγκρισιμότητα της αξιολόγησης των επιδόσεων των φοιτητών με βάση την ισχύουσα απόλυτη κλίμακα βαθμολογίας 0-10, οι φοιτητές κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τις επιδόσεις τους σε ομάδες επιτυχόντων και αποτυχόντων. Οι

επιτυχείς επιδόσεις των φοιτητών κατηγοριοποιούνται περαιτέρω σε 5 υπο-ομάδες: Για τους καλύτερους επιτυχόντες σε ποσοστό 10% βαθμός Α, οι επόμενοι επιτυχόντες σε ποσοστό 25% με το βαθμό Β, οι επόμενοι σε ποσοστό 30% με τον βαθμό C, οι επόμενοι σε ποσοστό 25% με τον βαθμό D και οι τελευταίοι επιτυχόντες σε ποσοστό 10% με τον βαθμό Ε. [...] Οι επιδόσεις των μη επιτυχόντων κατηγοριοποιούνται αντίστοιχα σε δύο υπο-ομάδες. Στην πρώτη υπο-ομάδα με τον βαθμό FX (ανεπιτυχής εξέταση χρειάζονται ακόμα βελτιώσεις) ενώ στη δεύτερη υπο-ομάδα με F (ανεπιτυχής εξέταση χρειάζονται ουσιώδεις βελτιώσεις)». Για να γίνει η αντιστοίχιση του βαθμού με τους νέους χαρακτηρισμούς, καθώς δεν είναι απόλυτη αλλά με αναφορά σε ομάδες, η απόφαση προβλέπει ότι χρειάζονται τουλάχιστον 100 φοιτητές στις εξετάσεις ειδικά πρέπει οι χαρακτηρισμοί να βασίζονται στις επιδόσεις των φοιτητών που συμμετείχαν στην εξέταση τα 3 τελευταία έτη (τις οποίες πρέπει να διαθέτει ως στατιστικά στοιχεία το κάθε τμήμα...) Με δεδομένη την υποδομή και την στελέχωση των τμημάτων σε διοικητικό προσωπικό αυτή η ρύθμιση θα ρίξει τα τμήματα σε γραφειοκρατικό χάος και δεν θα είναι δυνατή η έγκυρη έκδοση αποτελεσμάτων, εις βάρος φυσικά των φοιτητών. Το θέμα όμως δεν είναι στην εφαρμογή. Πρέπει να αναρωτηθούμε γιατί πρέπει οι φοιτητές να αξιολογούνται σε σχέση με τους συναδέλφους τους. Σήμερα, η αποτίμηση των γνώσεων τους γίνεται ατομικά μέσα από την εξέταση και με βάση μια απόλυτη κλίμακα που αποτυπώνει, όσο είναι εφικτό, το επίπεδο των γνώσεων τους. Οι βαθμοί πτυχίων κατηγοριοποιούνται και δίνουν μια εικόνα της συνολικής επίδοσης του φοιτητή. Γιατί πρέπει να ιεραρχηθούν σε σχέση με άλλους και για κάθε μάθημα; Το γεγονός αυτό δηλώνει περίτρανα την νοοτροπία που διέπει το υπουργείο για τους νέους επιστήμονες την οποία τόσο ο «νόμος-πλαίσιο» όσο και οι υπουργικές αποφάσεις που τον εξειδικεύουν εκφράζουν. Ο φοιτητής πρέπει να αξιολογηθεί μέσα στην γενιά του, μέσα από ένα σύστημα που αποτιμά τον φόρτο εργασίας ώστε να του αποδοθούν ατομικές ευθύνες για την αδυναμία στη συνέχεια να βρει εργασία: «αφού είσαι στο τελευταίο 10% των συναδέλφων σου τι περιμένεις;»

Θα σταματήσω εδώ την παρουσίαση και το σχολιασμό της υπουργικής απόφασης παρότι υπάρχουν και άλλα στοιχεία που χρήζουν της προσοχής μας όπως η σχέση αυτού του συστήματος με την αξιολόγηση. Εστίασα σε αυτά που μου φάνηκαν πιο ουσιώδη για μια πρώτη συζήτηση. Θεωρώ ότι είναι φανερό πώς αυτή η καλοκαιρινή υπουργική απόφαση εκφράζει μια νεοφιλελεύθερη αντίληψη περί πανεπιστημίων: τα θεωρεί κέντρα κατάρτισης σε τυποποιημένη και ποσοτικοποιημένη γνώση. Τα θέτει μέσα σε ένα σύστημα που μετατρέπει την επιστημονική γνώση σε δεξιότητα και πιστοποιεί τον φόρτο εργασίας, σ' ένα σύστημα που εξατομικεύει τα πτυχία (επιλογή αλα καρτ μαθημάτων, συσσώρευση και μεταφορά μονάδων) καταργώντας τα περιεχόμενα των σπουδών, τους επιστημονικούς κλάδους και την αυτονομία των ΑΕΙ. Με την εξατομίκευση του πτυχίου καταργούνται ουσιαστικά τα συλλογικά εργασιακά δικαιώματα των αποφοίτων: ο καθένας μόνος του παλεύει να «συσσωρεύσει» μονάδες και «πιστώνεται» την ανεργία. Για να μην συμμετέχουμε σ' αυτό τον εμπαιγμό των νέων, πρέπει εμείς να «συσσωρεύσουμε» δυνάμεις και να επιδιώξουμε την απόσυρση της υπουργικής απόφασης, διεκδικώντας ένα καλύτερο μέλλον για τα δημόσια πανεπιστήμια και για τους φοιτητές μας.

Ξένια Χρυσόχου

Τμήμα Ψυχολογίας, Πάντειο Πανεπιστήμιο

Μέλος της Συσπείρωσης Πανεπιστημιακών και μέλος της ΔΕ της ΠΟΣΔΕΠ

xeniachr@panteion.gr